

Обраќање по повод промоцијата на книгата

„Прилози за историјата на Македонија и македонската култура“

Ми преставува огромна чест и задоволство да се обратам по повод промоцијата на книгата Прилози кон историјата на Македонија и македонската култура, приредена од академик Катица Ќулавкова, проект на МАНУ остварен во соработка со Институтот за национална историја, Филозофскиот факултет, Богословскиот факултет, Институтот за македонска литература и Институтот за фолклор „Марко Цепенков“.

Суверенитетот на било која држава, па така и на Македонија, вклучува право на самоопределување за прашањата на идентитетот, јазикот и религијата, што значи дека историјата на Македонија воопшто не е (и не треба да биде) тема за политичко пазарење. При тоа, како и претходно, така и денес, историјата на Македонија треба да се пишува водејќи сметка за македонскиот идентитет, кој го црпи својот легитимитет од повеќе-вековните преданија, обичаи, колективна меморија, менталитет, јазик, артикулирана свест за етнокултурната посебност, колективен интегритет, револуционерните борби за македонска држава, почит кон традиционалните религиски институции и наратив за припадноста на одреден географски и историски простор.

Книгата која денес ја промовираме изобилува со извонредни прилози кон историјата на Македонија и македонската култура. Во понатамошниот дел од ова излагање, сосема накусо, ќе се задржам на три примери.

Првиот пример е поврзан со името на најстариот универзитет во Бугарија, формиран во 1888 година, кој името Софиски универзитет „Св. Климент Охридски“ го добива во 1905 година. Нагласувајќи дека името на било кој универзитетот е неутуѓиво право на неговиот основачот, сепак, сега би сакал да проговорам накусо за еден историски факт поврзан со називот на универзитетот. Имено, повеќе децениските истражувања на академик Цветан Грозданов и поновите истражувања од д-р Сашо Цветковски, покажуваат дека портретите на иконите и фреските на св. Климент се наоѓаат во најголем број во денешна Македонија, многу помалку во Грција, Костур и Верија, во Албанија околу Корча и Москополе, како и во Србија во границите на Охридската архиепископија, при што најстариот портрет потекнува од 11. век, од една страна, а во Бугарија, не се откриени сликани претстави на св. Климент во период од 10. до 18. Век, од друга страна. Имајќи во предвид наведеното, е повеќе од јасно дека во Македонија, св. Климент е дел од традицијата и културниот идентитет на македонскиот народ, додека во Бугарија, низ вековите, зографите не го сликале, што укажува дека бугарскиот народ не го сметал и чувствувал за свој, а неговиот култ не се славел и одржувал.

Вториот пример се однесува на Димитар Благоев (роден во Загоричани, Костурско, 1856, починал во Софија, 1924), македонски политичар, интелектуалец и деец од Бугарија, кој се школувал во Цариград, Одрин, Габрово, Стара Загора, Свиштов, Одеса и на Универзитетот во Санкт Петербург. Познати се неговите изјави во Бугарскиот парламент,

во 1917 година, по повод учеството на Бугарија во Балканските војни и во Првата светска војна: „Која историја? Таа ли, која вие ја фалсификувате? Таква историја ние не признаваме, бидејќи целите на војната не се за никакво „обединување на бугарското племе“, туку за бугарска хегемонија на Балканот, поточно да се завладеат местата што и се неопходни на бугарската буржоазија за да може да излезе на големите водни патишта и на Егејско Море.“ Понатаму, тој вели „Јас сум родом од Загоричане, меѓутоа јас не сум Бугарин, јас сум Македонец, македонски Славјанин! ...И како таков, ако сакате да знаете, јас сум за Македонија како словенска земја, која ќе има сопствена управа.“ Би сакал да нагласам дека неговото име е овековечено во името на градот Благоевград, преименуван од дотогашното име Горна Цумаја во 1950 г.

Третиот пример е од декември 2020 година кога во Парламентот на Бугарија е донесен „Законот за светите браќа Кирил и Методиј и старословенското глаголично писмо“, со кој старословенското писмо се толкува како старобугарско, а светите браќа се восприемаат како Бугари. Христијанските просветители и мисионери, браќата Кирил и Методиј, или светите Климент и Наум, се духовни лица, на кои не може да им дадете националност. Тие дејствувале во одредени држави, во Византија и во бугарската средновековна држава, меѓутоа, тоа не ги прави ниту Бугари, ниту Грци, ниту Македонци во современа смисла. Константин филозофот – св. Кирил го изумил првото словенско писмо, глаголицата, што одговара на гласовниот систем на словенските македонски говори кои влегле во основа на старословенскиот јазик. Старословенскиот јазик бил општословенски, наднационален книжевен јазик и служел како книжевен јазик кај сите словенски народи. По грчкиот и латинскиот јазик, старословенскиот јазик е четвртиот во полна смисла литературен јазик во Европа, другите три јазици се готскиот (4. век), англосаксонскиот (7. - 9. век) и старовисоконемскиот (8. век). Уште повеќе, грчкиот, латинскиот, и старословенскиот јазик низ долги векови биле единствени меѓу европските јазици во христијанското богослужење.

Ова излагање ќе го завршам со мислата „Историјата учи, но нема ученици“ од „Затворските тетратки“ на Антонио Грамши. Таа мисла во Македонија, за жал, премногу често се однесува на дел од нашите политичари, па така, тие се сè само не ученици на историјата, а јас би додал, уште помалку добри познавачи на историјата за да можат со толкава леснотијата да се однесуваат кон неа и македонската култура. Поради тоа, повторно, ќе потсетам: историјата на Македонија и македонската култура воопшто не се (и не треба да бидат) теми за политичко пазарење. Се надевам дека оваа книга, како и книгата „Прогласот на Константин филозофот - св. Кирил“ што деновиве излезе од печат книга и која содржи прилози на старословенски, словачки и македонски јазик, ќе послужат како водилки за долгоочекуваното и посакуваното обединување на ставовите на македонските политичари во врска со ова прашање. На крај, моите искрени честитки и благодарност до сите автори на прилозите, а посебно до академик Катица Кулавакова за нејзината неисцрпна енергија и енормна луцидност со која го водеше овој проект.

Љупчо Коцарев

Скопје, 19 мај 2021 г.